

Dokumentas atspausdintas iš teismų praktikos paieškos sistemos INFOLEX. Praktika
(www.teismupraktika.lt)

Kortelė:

942324_RegNr_I-2701-362/2014

<http://www.infolex.lt/tp/942324>

Administracinė byla Nr. I-2701-362/2014

Teisminio proceso Nr. 3-64-3-02165-2014-7

Procesinio sprendimo kategorija 15.2.3.2; 37.2; 74

(S)

ŠIAULIŲ APYGARDOS ADMINISTRACINIS TEISMAS

S P R E N D I M A S

LIETUVOS RESPUBLIKOS VARDU

2014 m. lapkričio 28 d.

Šiauliai

Šiaulių apygardos administracinio teismo teisėjas Arvydas Martinavičius,

sekretoriaujant Daliai Semaškaitei,

dalyvaujant pareiškėjui D. S.,

nedalyvaujant atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atstovui,

viešame teismo posėdyje išnagrinėjo administracinę bylą pagal pareiškėjo D. S. skundą atsakovui Lietuvos valstybei, atstovaujamai Šiaulių tardymo izoliatoriaus, dėl neturtinės žalos priteisimo.

Teismas, išnagrinėjęs pateiktą skundą,

n u s t a t ė :

Pareiškėjas D. S. skunde Šiaulių apygardos administracinio teismo prašė iš atsakovo Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, priteisti po 600 Lt per dieną neturtinei žalai atlyginti.

Pareiškėjas D. S. skunde ir teismo posėdyje nurodė, kad du metus keturis mėnesius buvo kalinamas Šiaulių tardymo izoliatoriuje, ir ten buvo laikomas pažeidžiant kalinimo sąlygas. Kameros yra nedidelės, apie 16 kv. m ploto, juose būdavo patalpinama po 8 žmones. Jei kartais per dieną kokią valandą linkdavo vienas, tai trukdavo ne ilgiau, paskui vėl kamera būdavo pilna žmonių. Kamerose įrengti neuždari tualetai, nebuvo ventiliacijos, tad gyventi reikėdavo visą laiką smarvėje. Kamerose buvo pelėsis, grybeliai, net žiurkių. Natūralaus apšvietimo nebuvo. Pastoviai buvo drėgna, nuo to būdavo drėgna net patalynė, dėl ko nebuvo galima normaliai išsimiegoti. Maistas buvo nekokybiškas, nuo jo jam pradėjo skaudėti skrandį, kadangi neturi visų dantų, ne

visą maistą galėjo valgyti, dėl ko krito svoris, atrofavosi raumenys. Dėl šių neteisėtų nuolatos jautėsi blogai, žeminančiai, kankinamai, nebuvo galimybės judėti, trūko oro, skaudėjo galvą, negalėjo gerai išsimiegoti, tapo irzlus ir nervingas, nebemoka bendrauti su žmonėmis, yra emociškai sužlugdytas. Prašo už laikotarpį, praleistą Šiaulių tardymo izoliatoriuje, priteisti 100 000 Lt neturtinei žalai atlyginti.

Atsakovas Lietuvos valstybė, atstovaujama Šiaulių tardymo izoliatoriaus, atsiliepime nurodė, kad su pareiškėjo skundu nesutinka ir prašo jį atmesti kaip nepagrįstą. Nurodo, jog pareiškėjas skundžiamu laikotarpiu įstaigoje buvo laikomas periodiškai nuo 2011-06-10 iki 2013-08-08.

Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.125 straipsnio 8 dalyje reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginimo nustatytas sutrumpintas trejų metų ieškinio senaties terminas. Civilinio kodekso 1.134 straipsnio 1 punkto nuostata, kad ieškinio senatis netaikoma iš asmeninių neturtinių teisių atsirandantiems reikalavimams, kaip išaiškinta Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2008-01-02 nutartyje civilinėje byloje Nr. 3K-7-2/2008, reiškia, kad ieškinio senatis netaikoma reikalavimams dėl asmeninių neturtinių teisių, kurios neturi ekonominio turinio, gynimo, o iš asmeninių neturtinių teisių pažeidimų atsirandantiems reikalavimams atlyginti tiek turtinę, tiek ir neturtinę žalą ieškinio senatis taikoma. Atsakovas, vadovaudamasis Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.126 straipsnio 2 dalies, 1.127 straipsnio 1 dalies nuostatomis, prašo teismo nagrinėjant pareiškėjo skundą dėl neturtinės žalos atlyginimo taikyti ieškinio senaties terminą, skaičiuojant nuo kreipimosi į teismą dienos.

Kalėjų departamento direktoriaus 2010-05-11 įsakymas Nr. V-124 nustato, kad suimtiesiems bei nuteistiesiems, laikomiems Šiaulių tardymo izoliatoriuje, turi tekti ne mažiau nei 3,6 kv. m gyvenamojo ploto.

Kaip matyti iš Šiaulių tardymo izoliatoriaus Įskaitos skyriaus 2014-10-09 pažymos Nr. 69/06-4478 „Dėl D. S. laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje“, pareiškėjas į Šiaulių tardymo izoliatorių pirmą kartą etapuotas 2010-06-10 ir įstaigoje periodiškai laikytas iki 2013-08-08. Pareiškėjas laikotarpiu, su kuriuo susijusiems reikalavimams reikšti nesuėjęs senaties terminas, buvo laikomas įstaigoje kameroje Nr. 10, 47, 48, 21, 87. Kadangi kameroje esančių asmenų skaičius niekada nėra pastovus, pareiškėjui periodiškai tekdavo nuo 2,03 kv. m iki 19,6 kv. m gyvenamasis plotas.

Pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje per laikotarpį, su kuriuo susijusiems reikalavimams dėl neturtinės žalos reikšti nesuėjęs senaties terminas, iš viso buvo laikomas 599 dieną. Atsakovas atkreipia dėmesį, kad pasivaikščiojimo laiku (1 val. per dieną), medicininių apžiūrų metu, prausimosiirtyje metu asmenys nebūna gyvenamojoje kameroje.

Atsiliepime nurodyta, kad pareiškėjo laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje jo laikymo metu kameroje buvo atlikta patikrinimai sąlygų atitikimo higienos reikalavimams. Kameroje Nr. 87 padarytas remontas, tačiau vėl matosi pelėsis, kameroje Nr. 21 nustatytas remonto poreikis. Nurodo, jog kai kurių trūkumų pašalinti apskritai neįmanoma, kadangi Šiaulių TI pastatas įtrauktas į LR nekilnojamojo vertybių sąrašą, tad neįmanoma padidinti natūralios apšvietos, įrengti papildomą ventiliacijos sistemą, tuo sumažinti santykinę drėgmę, sureguliuoti temperatūrą. Įrengti tualetai atitinka higienos normas.

Pasivaikščiojimai vykdomi, laikantis įstatymų reikalavimų, higienos priemonėmis aprūpinama pagal nustatytas normas, tokiu pat būdu aprūpinama ir patalyne, sąlygos asmens higienai yra atitinkančios įstatymo reguliavimą. Kameroje periodiškai vykdoma dezinfekcija, dezinfekcija ir deratizacija.

Be to, nurodoma, jog maistas buvo teikiamas pagal fiziologines maitinimo normas. Nors pareiškėjo laikymo Šiaulių Tardymo izoliatoriuje metu maisto kokybės patikrinimo atlikta nebuvo, tačiau vėliau atlikti patikrinimai nenustatė nukrypimo nuo patvirtintų normų. Pareiškėjas nepateikia jokių duomenų, kurie leistų konstatuoti patirtą neturtinę žalą, kurią būtų galima susieti

su asmens laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje sąlygomis. Vykstant etapavimui, pareiškėjo nurodytos aplinkybės yra neteisingos ir nepagrįstos. Tai leidžia daryti išvadą, kad pareiškėjo teiginiai apie patirtą neturtinę žalą yra nepagrįsti.

Pareiškėjo D. S. skundas tenkintinas iš dalies.

Pareiškėjas nagrinėjamą administracinį ginčą iškėlė dėl neturtinės žalos atlyginimo, kurią kildina iš to, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje jam nebuvo užtikrinta minimali gyvenamojo ploto norma, buvo laikomas kamerose, neatitinkančiose higienos normų.

Teismas pažymi, kad valstybės ir savivaldybės pareiga atlyginti žalą (viešoji civilinė atsakomybė), pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso (toliau – ir LR CK) 6.271 straipsnio nuostatas, kyla dėl valstybės ir savivaldybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, nepriklausomai nuo konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Civilinei atsakomybei atsirasti paprastai yra būtinos keturios sąlygos: 1) neteisėti veiksmai (LR CK 6.246 straipsnis); 2) priežastinis ryšys tarp neteisėtų veiksmų ir žalos (LR CK 6.247 straipsnis); 3) teisės pažeidėjo kaltė (LR CK 6.248 straipsnis); 4) teisės pažeidimu padaryta žala (LR CK 6.249 straipsnis), tačiau LR CK 6.271 straipsnyje numatyta viešoji atsakomybė atsiranda esant trimis sąlygoms: neteisėtiems veiksams ar neveikimui, žalai ir priežastiniam ryšiui tarp neteisėtų veiksmų (neveikimo) ir žalos. Vadinasi, reikalavimas dėl žalos atlyginimo (tiek turtinės, tiek ir neturtinės) gali būti patenkinamas nustatant visumą viešosios civilinės atsakomybės sąlygų: pareiškėjo nurodytos valdžios institucijos (nagrinėjama atveju Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus) neteisėtus veiksmus, žalos pareiškėjui padarymo faktą ir priežastinį ryšį tarp valdžios institucijos neteisėtų veiksmų ir atsiradusios žalos. Nenustačius bent vienos iš minimų viešosios civilinės atsakomybės sąlygų, valstybei ar savivaldybei, pagal LR CK 6.271 straipsnį, nekyla turtinė prievolė atlyginti žalą.

LR civilinio kodekso 6.250 straipsnio 1 dalis apibrėžia, kad neturtinė žala yra asmens fizinis skausmas, dvasiniai išgyvenimai, nepatogumai, dvasinis sukrėtimas, emocinė depresija, pažeminimas, reputacijos pablogėjimas, bendravimo galimybių sumažėjimas ir kita, teismo įvertinta pinigais. LR CK 6.250 straipsnio taikymo teisminėje praktikoje ne kartą buvo išaiškinta, kad neturtinė žala pripažintinas ne bet koks valdžios institucijų neteisėtais veiksmais (neveikimu) asmeniui, kuris kreipėsi teisminės gynybos, padarytas neigiamas poveikis, kad neturtinė žala gali būti konstatuojama tik tada, kai nustatoma, kad poveikis buvo pakankamai intensyvus, o ne mažareikšmis ir smulkmeniškasis, kai nustatoma, kad asmuo tikrai patyrė dvasinius išgyvenimus, realiai pajautė emocinę depresiją, pažeminimai buvo apčiuopiami, reputacijos pablogėjimas juntamas ir ši dvasinė skriauda, pasireiškusi vienu arba keletu iš išvardintų elementų, nebuvo vienkartinio pobūdžio ar momentinė. Asmens patirtų dvasinių ir fizinių kančių (LR CK 6.250 str. prasme), jei jos realiai patiriamos, poveikis asmens fizinei ir psichinei sveikatai yra skaudžiausias ir labiausiai juntamas tuo laiku, kai asmenį veikia šias kančias sukeltantys neteisėti aktai (pagal LR CK 6.271 str.).

Veiksmų neteisėtumo pagal CK 6.271 straipsnį konstatavimui reikia nustatyti, kad valdžios institucijos darbuotojai neveikė taip, kaip pagal įstatymus privalėjo veikti, neįvykdė jiems teisės aktais priskirtų funkcijų arba nors ir vykdė šias funkcijas, tačiau veikė nepateisinamai aplaidžiai, pažeisdami bendro pobūdžio pareigą elgtis atidžiai ir rūpestingai. Sprendžiant dėl atitinkamos valstybės valdžios institucijos (jos pareigūnų) veikos neteisėtumo (pagal CK 6.271 straipsnį), kiekvienu atveju yra būtina nustatyti, kokios konkrečios teisės normos, kurios reglamentuoja skundžiamos institucijos veiklą, buvo pažeistos, kaip būtent šie pažeidimai pasireiškė asmens, teigiančio, kad jis dėl tokių veiksmų (neveikimo) patyrė žalą, atžvilgiu, taip pat tai, ar atitinkamos pasekmės (jei jos nustatomos) atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų. Konstitucinis Teismas 2006 m. rugpjūčio 19 d. nutarime, be kita ko, konstatavo, kad asmeniui teisė į žalą, padarytos neteisėtais valstybės institucijų, pareigūnų veiksmais, atlyginimą atsiranda tik tada, kai įstatymų nustatyta tvarka yra konstatuojama, kad valstybės institucijos,

pareigūnai atliko neteisėtus veiksmus ir kad žala asmeniui atsirado būtent dėl tų valstybės institucijų, pareigūnų neteisėtų veiksmų.

Teismas pažymi, kad ABTĮ 5 straipsnio 1 dalis reglamentuoja, jog kiekvienas suinteresuotas subjektas turi teisę įstatymų nustatyta tvarka kreiptis į teismą, kad būtų apginta pažeista ar ginčijama jo teisė ar įstatymų saugomas interesas. Tačiau asmens pažeista teisė teismo gali būti apginta tuo atveju, jei jis konkrečiai įvardija neteisėtus valdžios institucijos veiksmus (neveikimą) ir savo reikalavimą pagrindžia atitinkamais argumentais bei įrodymais. Reiškiant reikalavimą dėl žalos atlyginimo nepakanka deklaratyviai ar abstrakčiai išvardyti galimai neteisėtas veikas, nes turi būti nurodyta, kokiais konkrečiais ir kada būtent atliktais neteisėtais valdžios institucijos veiksmais (neveikimu) buvo pažeistos asmens teisės ar teisėti interesai, kokio teisės akto reikalavimų nevykdė atitinkamas viešojo administravimo subjektas, ar neveikė taip, kaip turėjo veikti pagal atitinkamas teisės normas (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. liepos 9 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A146-1527/2012).

Kalėjų departamento direktoriaus 2010-05-11 įsakymas Nr. V-124 nustato, kad suimtiesiems bei nuteistiesiems, laikomiems Šiaulių tardymo izoliatoriuje, turi tekti ne mažiau nei 3,6 m² gyvenamojo ploto. Teisinis reglamentavimas nenustato tam tikrų baldų ar įrenginių užimamo ploto įtakos skaičiuojant kameros plotą, taigi darytina išvada, kad skaičiuojant vienam asmeniui tenkantį kameros plotą visas kameros plotas dalijamas iš kameroje laikomų asmenų skaičiaus.

Pažymėtina, jog pagal CK 1.125 straipsnio 8 dalį, reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginimo nustatytas sutrumpintas trejų metų ieškinio senaties terminas. Ieškinio senatį teismas taiko tuo atveju, kai ginčo šalis reikalauja (CK 1.126 str. 2 d.). Ieškinio senatis – tai įstatyme nustatytas laikas, per kurį asmuo gali apginti savo pažeistą teisę pareikšdamas ieškinį. Tokio termino nustatymo tikslas – užtikrinti teisinių santykių stabilumą ir šių santykių dalyvius skatinti operatyviau ginti pažeistas teises. Reikalavimams dėl padarytos žalos atlyginimo įstatymas numato sutrumpintą trejų metų senaties terminą (CK 1.125 str. 8 d.). Pagal CK 1.127 straipsnio 1 dalį, ieškinio senaties termino eiga prasideda nuo tos dienos, kai asmuo sužino arba turi sužinoti apie savo teisės pažeidimą. Pagal bendrąją ieškinio senaties termino eigos pradžios nustatymo taisyklę ieškinio senaties terminas prasideda nuo teisės į ieškinį atsiradimo dienos, o teisė į ieškinį atsiranda nuo tos dienos, kurią asmuo sužinojo arba turėjo sužinoti apie savo teisės pažeidimą. Teisės pažeidimo momentas ir sužinojimo apie šios teisės pažeidimą diena gali nesutapti. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo formuojamoje praktikoje pabrėžiama, kad, ginčo šaliai reikalaujant taikyti ieškinio senatį, teismas turi nustatyti, kada prasidėjo ieškinio senaties termino eiga. Pagal CK 1.127 straipsnio 1 dalį, ieškinio senaties termino eigos pradžia siejama su subjektyviąja aplinkybe (asmens žinojimu ar turėjimu žinoti apie jo teisės pažeidimą), tačiau subjektyviojo kriterijaus negalima suabsoliutinti, nes kiekvienas asmuo turi rūpintis savo teisėmis ir operatyviau jų gynimu, kad nebūtų pažeistas civilinių santykių stabilumas (žr., pvz., Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 2009 m. spalio 22 d. nutartį civilinėje byloje A. S. v. Lietuvos valstybinis simfoninis orkestras ir kt., bylos Nr. 3K-3-449/2009). Teisės į ieškinį atsiradimas, kartu ir ieškinio senaties termino pradžia nusakoma ne objektyviu (teisės pažeidimo), o subjektyviu momentu (kada asmuo sužinojo ar turėjo sužinoti apie jo teisės pažeidimą), nes asmuo gali įgyvendinti teisę ginti savo pažeistas teises tik žinodamas, kad šios yra pažeistos. Teisės pažeidimo ir sužinojimo apie jį momentas gali sutapti, bet gali ir nesutapti, t. y. asmuo apie tai gali sužinoti vėliau, tačiau pastarąją aplinkybę jis turi įrodyti. Be to, siekiant nustatyti ieškinio senaties termino pradžią, būtina išsiaiškinti, kurią dieną rūpestingas ir apdairus asmuo, esant tokioms pat aplinkybėms, galėjo ir turėjo sužinoti, kad jo teisė yra pažeista. Nuo tos dienos ir turėtų būti skaičiuojamas ieškinio senaties terminas.

Teismas konstatuoja, kad pareiškėjas, nuo 2010-06-10 iki 2013-08-08 periodiškai kalintas Šiaulių tardymo izoliatoriuje, elgdamasis apdairiai ir protingai, galėjo sužinoti ir turėjo realią galimybę išsiaiškinti dėl kameros ploto, tenkančio vienam asmeniui, reikalavimų.

Lietuvos higienos norma HN 76:1999, nustačiusi, kad kamerų tipo patalpoje ploto vienam žmogui norma – ne mažiau kaip 5 kv. m, ir Kalėjų departamento direktoriaus 2010-05-11 įsakymas Nr. V-124, kuriame nustatyta, kad suimtiesiems bei nuteistiesiems, laikomiems Šiaulių tardymo izoliatoriuje, turi tekti ne mažiau nei 3,6 kv. m gyvenamojo ploto, yra viešai paskelbti teisės aktai. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, nagrinėjamu atveju pareiškėjo reikalavimui dėl neturtinės žalos priteisimo atsakovo prašymu yra taikytinas trejų metų senaties terminas, pradedant terminą skaičiuoti nuo kreipimosi į teismą dienos, tai yra nuo 2014 m. rugpjūčio 29 d. (spaudas ant voko, b. l. 24), ir tai reiškia, kad taikant senaties terminą, pareiškėjui, nustačius valstybės pareigą atlyginti neturtinę žalą, ji galėtų būti priteistina už laikotarpį nuo 2011 m. rugpjūčio 29 d.

Kaip matyti iš atsakovo pateiktos 2014-10-06 pažymos Nr. 69/06-4478 „Dėl D. S. laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje“ pareiškėjas Šiaulių tardymo izoliatoriuje buvo kalinamas įvairiais laikotarpiais nuo 2010-06-10 iki 2013-08-08. Teismas, taikydamas atsakovo prašomą trejų metų senaties terminą bei atsižvelgdamas į pareiškėjo skunde nurodytą laikotarpį bei reikalavimą, aptars pareiškėjo buvimo Šiaulių tardymo izoliatoriuje laikotarpį nuo 2011-08-29 iki 2013-08-08. Konstatuojama, kad pareiškėjo reikalavimui atlyginti žalą už laikotarpį nuo 2010-06-10 iki 2011-08-29 yra taikytinas trejų metų senaties terminas ir ta skundo dalis atmestina.

Pažymoje nurodyta, kad pareiškėjas D. S. buvo kalinamas Šiaulių TI kameroje Nr. 10 (16,26 kv. m) laikotarpiais nuo 2011-08-29 iki 2011-09-07, nuo 2011-09-15 iki 2011-11-02, nuo 2011-11-10 iki 2011-12-15, nuo 2011-12-21 iki 2012-01-10, nuo 2012-01-13 iki 2012-02-09, nuo 2012-02-21 iki 2012-03-19, nuo 2012-03-30 iki 2012-04-04, kameroje būdavo 3-8 asmenys, pareiškėjui teko nuo 2,03 kv. m iki 5,42 kv. m kameros ploto, kameroje Nr. 47 (18,74 kv. m) laikotarpiais nuo 2012-04-04 iki 2012-04-12, nuo 2012-04-19 iki 2012-05-21, nuo 2012-05-23 iki 2012-05-30, nuo 2012-06-12 iki 2012-06-25, nuo 2012-07-04 iki 2012-07-12, nuo 2012-07-19 iki 2012-08-16, nuo 2012-08-23 iki 2012-09-18, nuo 2012-09-25 iki 2012-10-17, nuo 2012-10-23 iki 2012-10-30, nuo 2012-11-07 iki 2012-11-13, nuo 2012-11-15 iki 2013-01-03, nuo 2013-01-03 iki 2013-01-08, nuo 2013-01-11 iki 2013-01-28, nuo 2013-02-05 iki 2013-02-11, nuo 2013-02-14 iki 2013-05-17, kameroje būdavo 2-8 asmenys, pareiškėjui teko nuo 2,34 kv. m iki 9,37 kv. m kameros ploto, kameroje Nr. 48 (18,91 kv. m) laikotarpiumi nuo 2013-05-17 iki 2013-07-03, kameroje būdavo 4-7 asmenys, pareiškėjui teko nuo 2,68 kv. m iki 4,70 kv. m kameros ploto, kameroje Nr. 87 (19,60 kv. m) laikotarpiais nuo 2013-07-05 iki 2013-07-17, nuo 2013-07-25 iki 2013-08-08, kameroje būdavo 1-7 asmenys, pareiškėjui teko nuo 2,80 kv. m iki 19,6 kv. m kameros ploto, kameroje Nr. 21 (15,93 kv. m) laikotarpiumi nuo 2013-07-17 iki 2013-07-25, kameroje būdavo 5-7 asmenys, pareiškėjui teko nuo 2,28 kv. m iki 3,19 kv. m kameros ploto

Iš viso pareiškėjas per laikotarpį nuo 2011-08-29 iki 2013-08-08 Šiaulių TI buvo kalinamas 576 dienas, per visą šį laikotarpį pareiškėjui teko nuo 2,03 kv. m iki 19,6 kv. m kameros ploto. Nustatyti tiksliai, kiek kokią dieną kameros ploto teko pareiškėjui, galimybės nėra.

Taigi darytina išvada, jog pareiškėjas aptariamam laikotarpiui, iš viso 576 dienų, buvo laikomas sąlygomis, pažeidžiančiomis teisės aktais nustatytą kameros plotą vienam asmeniui, t. y. vienam asmeniui, laikomam kameroje, teko mažiau kaip 3,6 kv. m ploto. Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracija pažeidė pareiškėjo subjektinę teisę būti kalinamam kameroje, kurioje jam tektų ne mažiau nei 3,6 kv. m kameros ploto, t. y. neveikė taip, kaip pagal įstatymus ši institucija ar jos darbuotojai privalėjo veikti. Aplinkybės, kad pareiškėjas buvo kalinamas kameroje, kurioje jam teko mažesnis nei teisės aktais nustatytas minimalus plotas, atsakovas iš esmės neginčija.

Pareiškėjo laikymo Šiaulių tardymo izoliatoriuje jo laikymo metu kameroje buvo atlikta patikrinimai sąlygų atitikimo higienos reikalavimams. 2013-07-10 atlikto patikrinimo metu kameroje Nr. 87 nustatyta, kad joje padarytas remontas, tačiau vėl matosi pelėsis, kameroje Nr. 21 nustatytas remonto poreikis. Patikrinimo aktuose nurodoma, kad nevertinamas natūralaus apšvietimo koeficientas, ventiliacijos efektyvumas, oro judėjimo greitis. Tualetų atskyrimas, vamzdinių permontavimas, kadangi veikiančioms laisvės atėmimo vietoms taikomi tik tie higienos normos reikalavimai, kurie nesusiję su pastato ar patalpų rekonstrukcijos darbais.

Lietuvos Respublikos bausmių vykdymo kodekso 7 straipsnio 1 dalyje įtvirtintas bausmės humanizmo principas, be kita ko, reiškiantis, kad vykdant bausmę, nesiekama žmogaus kankinti, žiauriai su juo elgtis arba žeminti jo orumą. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2010 m. kovo 30 d. įsakymu Nr. V-241 patvirtintos Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“ 6 punkte numatyta, kad laisvės atėmimo vietose laikomiems asmenims turi būti sudaroma saugi sveikatai gyvenamoji aplinka. Konstatuotina, kad vadovaujantis minėtais teisės aktais, pataisos įstaigų administracijų pareiga – užtikrinti, kad asmenys jose būtų laikomi sveikatai nekenksmingomis sąlygomis.

Teismui pateiktoje Šiaulių tardymo izoliatoriaus Ūkio skyriaus 2014-10-13 pažymoje Nr. 62/08-277 „Apie D. S. laikymo sąlygas“ (b. l. 61) nurodyta, kad „Šiaulių tardymo izoliatoriaus korpuse gyvenamosios kameros įrengtos vadovaujantis Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių, patvirtintų Kalėjimų departamento prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos direktoriaus 2009 m. liepos 10 d. įsakymu „Dėl Tardymo izoliatorių įrengimo ir eksploatavimo taisyklių patvirtinimo“ Nr. V-176, Lietuvos higienos normos HN 76:2010 „Laisvės atėmimo vietos: bendrieji sveikatos saugos reikalavimai“, Lietuvos Respublikos teisingumo ministro 2004-09-09 įsakyme Nr. 1R-139 „Dėl arešto, terminuoto laisvės atėmimo ir laisvės atėmimo iki gyvos galvos bausmės atliekančių nuteistųjų, suimtųjų ir vaikų (kūdikių), esančių pataisos namų kūdikių namuose, materialinio buitinio aprūpinimo normų patvirtinimo“ nustatytais reikalavimais. Vadovaujantis aukščiau minimais teisės aktais visose gyvenamosiose kamerose yra įrengtas sanitarinis mazgas (klozetas arba unitazas, praustuvė, 1 komplektas patalpai)“.

Taip pat byloje pateikta Šiaulių tardymo izoliatoriaus Socialinės reabilitacijos skyriaus 2014-10-08 pažyma Nr. 61/04-1546 „Dėl D. S.“ (b. l. 64), kurioje nurodyta, jog laikotarpiu nuo 2011-06-10 iki 2013-08-08 D. S. į Šiaulių TI direktorių su prašymais ar skundais nesikreipė.

Iš pateiktos asmens sveikatos istorijos matyti, jog pareiškėjas nurodytu laikotarpiu skundų dėl mitybos pateikęs nebuvo.

Kadangi pareiškėjas neturtinę žalą kildina iš netinkamų laikymo sąlygų Šiaulių tardymo izoliatoriuje, aktualus yra Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos (toliau – ir Konvencija) 3 straipsnis, kuriuo nustatoma, kad niekas negali būti kankinamas, patirti nežmoniška ar žeminanti jo orumą elgesį arba būti taip baudžiamas. Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – ir EŽTT) savo jurisprudencijoje ne kartą yra išaiškinęs, kad Konvencija įpareigoja valstybę užtikrinti, kad asmens kalinimo sąlygos nepažeistų jo žmogiškojo orumo, kad šios priemonės vykdymo būdas ir metodas nesukeltų jam tokių kančių ir sunkumų, kurių intensyvumas viršytų neišvengiamai kalinimui būdingą kentėjimo laipsnį, ir kad, atsižvelgiant į praktinius su įkalinimu susijusius poreikius, būtų adekvačiai užtikrinama jo sveikata ir gerovė. Valstybė turi garantuoti, kad kalinami asmenys būtų laikomi sąlygomis, kurios užtikrina, kad jų orumas būtų gerbiamas, o bausmių vykdymo būdai ir metodai nesukeltų šiems asmenims didesnių ir intensyvesnių išgyvenimų už tuos, kurie yra neišvengiami asmeniui būnant kalinamu (žr. pvz., EŽTT 2000 m. spalio 26 d. sprendimą byloje Kudła prieš Lenkiją, 30210/96, 2001 m. liepos 24 d. sprendimą V. prieš Lietuvą, 44558/98). Pagal EŽTT suformuotą praktiką tam, kad netinkamas elgesys patektų į Konvencijos 3 straipsnio reguliavimo sritį, jis turi pasiekti minimalų žiaurumo lygį. Šio minimalaus žiaurumo lygio vertinimas yra reliatyvus; jis priklauso nuo visų bylos aplinkybių, tokių kaip elgesio trukmė, jo fizinis ir psichinis poveikis ir tam tikrais atvejais nukentėjusiojo lytis, amžius bei jo sveikatos būklė. Be to, sprendamas, ar elgesys pagal Konvencijos 3 straipsnį yra žeminantis orumą, teismas atsižvelgia į tai, ar jo tikslas yra pažeminti asmenį ir ar tai neigiamai paveikė asmenį su Konvencijos 3 straipsniu nesuderinamu būdu (žr., pvz., EŽTT 2001 m. balandžio 21 d. sprendimą byloje Peers prieš Graikiją, 28524/95).

Remiantis EŽTT praktika, vien tik mažesnio ploto suteikimas ne visada savaime suponuoja išvadą, jog buvo pažeistas Konvencijos 3 straipsnis. Pavyzdžiui, minėtoje V. prieš Lietuvą byloje EŽTT, įvertinęs bendrąsias kalinimo pagal įprastinį režimą sąlygas, konstatavo, kad santykinai mažą plotą, tekusį vienam asmeniui, kompensavo absoliučiais skaičiais vertinti nemaži miegamųjų

išmatavimai, kuriuose netrūko nei šviesos, nei oro, bei suteikta judėjimo laisvė. Byloje nustatyta aplinkybių visuma nesuteikia pagrindo konstatuoti, kad pareiškėjas jo nurodytu laikotarpiu atliko bausmę žmogaus orumą žeminančiomis, t. y. pažeidžiančiomis Konvencijos 3 straipsnį, sąlygomis. Byloje nėra duomenų, kad Šiaulių tardymo izoliatoriuje pareiškėjas buvo kaip nors išskirtas iš kitų nuteistųjų ir jam koku nors būdu bloginamos bausmės atlikimo sąlygos.

Nors nagrinėjamu atveju Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas pareiškėjo atžvilgiu nenustatytas, tačiau nustatyta, kad valstybė pagal nacionalinę teisę neužtikrino pareiškėjui laisvės atėmimo bausmės atlikimo įstaigoje minimalios gyvenamojo ploto normos, t. y. CK 6.271 straipsnio prasme neveikė taip, kaip to reikalavo teisės aktai, ir dėl to yra pagrindas konstatuoti, kad pareiškėjui kilo atitinkamos pasekmės. Atsižvelgiant į pareiškėjo skundo pagrindą ir dalyką bei į nustatytas aplinkybes dėl netinkamų pareiškėjo bausmės atlikimo sąlygų, įvertinus pažeidimų trukmę ir mastą, galima teigti, kad pareiškėjas galėjo patirti papildomų neigiamų dvasinių išgyvenimų ir fizinių nepatogumų, papildomą diskomfortą, teisės aktais garantuotos minimalios gyvenimo kokybės pablogėjimą, kurių jis nebūtų patyręs, jei jis būtų buvęs laikomas teisės aktų nustatytais sąlygomis.

Kaip minėta, ta aplinkybė, jog asmuo tam tikrą laiko tarpą buvo laikomas nepriimtiniomis sąlygomis, nesilaikant teisės aktų reikalavimų, administracinių teismų praktikoje pripažįstama pagrindu atlyginti neturtinę žalą. Remiantis CK 6.271 straipsnio 1 dalimi, žalą, atsiradusią dėl valstybės valdžios institucijų neteisėtų aktų, privalo atlyginti valstybė iš valstybės biudžeto nepaisydama konkretaus valstybės tarnautojo ar kito valstybės valdžios institucijos darbuotojo kaltės. Šiaulių tardymo izoliatoriaus administracijos kaltė nesudaro būtinos valstybės atsakomybės sąlygos ir neatleidžia valstybės nuo atsakomybės dėl neturtinės žalos atlyginimo pareiškėjui. Teismas atsižvelgia į Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje nustatytą taisyklę, kad asmuo, kuris yra kalinamas nepriimtiniomis sąlygomis, patiria neturtinę žalą, kaip ji yra apibrėžta CK 6.250 straipsnio 1 dalyje (pvz., administracinės bylos Nr. A143-1966/2008, A502-734/2009). Ši aplinkybė taip pat konstatuota ir Europos Žmogaus Teisių Teismo praktikoje (žr. pvz., 2008 m. lapkričio 18 d. sprendimas byloje S. prieš Lietuvą, 871/02). Nors nagrinėjamu atveju Konvencijos 3 straipsnio pažeidimas pareiškėjo atžvilgiu nenustatytas, tačiau nustatyta, kad valstybė pagal nacionalinę teisę neužtikrino pareiškėjui laisvės atėmimo bausmės atlikimo įstaigoje minimalios gyvenamojo ploto normos, t. y. CK 6.271 straipsnio prasme neveikė taip, kaip to reikalavo teisės aktai, ir dėl to yra pagrindas konstatuoti, kad pareiškėjui kilo atitinkamos pasekmės.

Dėl pareiškėjui už neigiamus išgyvenimus priteistinos sumos pažymėtina, jog asmens teisė į neturtinės žalos atlyginimą yra garantuota Lietuvos Respublikos Konstitucijos 30 straipsnio 2 dalyje ir ji turi būti įgyvendinama įstatymų nustatyta tvarka, nepažeidžiant bendrųjų teisinės valstybės principų, *inter alia* – teisingumo principo. Teisingas žalos atlyginimas reiškia ir tai, kad sprendžiant ginčus dėl žalos atlyginimo teismo turi būti nustatytas tikrasis žalos dydis. Teismo pareiga yra nustatyti teisingą kompensaciją už patirtus neturtinio pobūdžio išgyvenimus, praradimus, parenkant tokią piniginę satisfakciją, kuri kiek galima teisingiau kompensuotų nukentėjusiojo neturtinėms vertybėms padarytą žalą. Kita vertus, pastebėtina, jog Europos Žmogaus Teisių Teismas, gindamas Konvencijoje įtvirtintas pagrindines žmogaus teises ir laisves, neretai konstatuoja, kad teisės pažeidimo pripažinimas savaime yra pakankama ir teisinga satisfakcija už patirtą skriaudą (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2000 m. spalio 10 d. sprendimas byloje D. prieš Lietuvą, pareiškimo Nr. 42095/98, 2006 m. spalio 10 d. sprendimas byloje L. L. prieš Prancūziją, pareiškimo Nr. 7508/02). Taigi teisės pažeidimo pripažinimas byloje, susijusiose su neturtinės žalos atlyginimu, tam tikrais atvejais gali būti savarankiškas pažeistų asmens teisių gynimo būdas. Tai reiškia, kad ne visais atvejais tam, jog būtų apginta pažeista neturtinė teisė, priteisiamas neturtinės žalos atlyginimas pinigais. Neturtinės žalos atlyginimas pinigais priteisiamas, jeigu konkrečiu atveju nustatoma, kad teisės pažeidimo pripažinimo nepakanka pažeistai teisei apginti (Europos Žmogaus Teisių Teismo 2003 m. lapkričio 6 d. sprendimas byloje M. prieš Lietuvą). Analogiška praktika nuosekliai formuojama ir Lietuvos vyriausiajame

administraciniame teisme (2007 m. liepos 19 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A2-718/2007, 2012 m. sausio 26 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A756-143/2012 ir kt.).

Spręsdamas dėl priteistinos neturtinės žalos dydžio, teismas atkreipia dėmesį į bylai svarbią aplinkybę, kad pareiškėjas dėl neturtinės žalos atlyginimo kreipėsi į teismą praėjus daugiau kaip metams nuo tada, kai jis išvyko iš Šiaulių TI. Pažymėtina, kad asmens patirtų dvasinių ir fizinių kančių (CK 6.250 str. prasme) poveikis jo fizinei ir psichinei sveikatai yra skaudžiausias ir labiausiai juntamas tuo laiku, kai asmenį veikia šias kančias sukeltantys neteisėti aktai (CK 6.271 str. prasme). Laiko veiksnys asmens patirtas dvasines ir fizines kančias menkina, jos blėsta (Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo 2012 m. vasario 15 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A63-1343/2012). Todėl aplinkybė, kad pareiškėjas dėsė pasinaudoti teismine gynyba daugiau nei metus, leidžia daryti išvadą, jog jo patirta dvasinė skriauda nėra tokia didelė, kad ją būtų galima vertinti 100 000 Lt suma.

Sprendžiant dėl pareiškėjui priteistinos sumos neturtinei žalai atlyginti taip pat atsižvelgtina į tai, kad byloje nustatyta, jog Šiaulių TI administracija kuriuo nors pareiškėjo kalinimo laikotarpiu išskyrė jį iš kitų kalinamųjų ir dirbtinai sudarė jam ankštas kalinimo sąlygas ar kitaip blogino jo kalinimo sąlygas, nėra nustatyta kad pareiškėjas būtų laikomas kamerose, neatitinkančiose higienos normų reikalavimų, taip pat į tai, kad Šiaulių TI netinkamos kalinimo sąlygos (apgyvendinimas perpildytose kamerose) iš esmės nepakenkė pareiškėjo sveikatai (byloje nepateikta jokių duomenų, kad pareiškėjo patirti nepatogumai bei dvasinės kančios turėjo poveikį sveikatai). Poveikis dėl netinkamo maitinimo įrodytas nėra. Todėl teismo vertinimu, įvertinus tai, kad pareiškėjui tam tikrą laiką nebuvo užtikrintas teisės aktuose nustatytas minimalus gyvenamasis plotas, Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktiką šios kategorijos bylose, teisingumo, protingumo ir sąžiningumo kriterijus, pažymint, jog pareiškėjas į teismą dėl neturtinės žalos atlyginimo kreipėsi praėjus daugiau kaip metams nuo išvykimo iš Šiaulių TI, bei į tai, kad laikotarpis, kurio metu buvo pažeidžiamos jo teisės, buvo ilgas, dalyje šio laikotarpio pareiškėjui galimai teko kameros plotas, didesnis nei nustato normatyvai, pareiškėjui priteistinas 7000 Lt neturtinės žalos atlyginimas.

Teismas, remdamasis tuo, kas išdėstyta, ir vadovaudamasis ABTĮ 85–87str., 88 str. 1 d. 5 p.,

n u s p r e n d ž i a :

Pareiškėjo D. S. skundą tenkinti iš dalies.

Priteisti D. S., a.k. (duomenys neskelbtini) iš Lietuvos valstybės, atstovaujamos Šiaulių tardymo izoliatoriaus, 7000 (septyni tūkstančiai) Lt / 2027,34 (du tūkstančiai dvidešimt septyni Eur 34 ct) Eur neturtinei žalai atlyginti.

Sprendimas per 14 dienų nuo jo paskelbimo gali būti skundžiamas apeliacine tvarka Lietuvos vyriausiajam administraciniam teismui tiesiogiai arba per šį teismą.

Teisėjas Arvydas Martinavičius